

11. Леонтьев В.В. “Похвала”, “лесть” и “комплимент” в структуре английской языковой личности: Автореф. канд. филол. наук: 10.02.04 / В.В. Леонтьев. – Волгоград, 1999. – 26 с.
12. Осетрова Е.В. О “речевой жизни” жанра: некоторые наблюдения и идеи / Е.В. Осетрова // Коммуникация. Мышление. Личность. Материалы международной научной конференции, посвященной памяти профессоров И.Н. Горелова и К.Ф. Седова – Саратов: Издательский центр “Наука”, 2012. – С. 448-456.
13. Принада Н. Похвала як мовленнєвий акт: типологічні ознаки / Н. Принада // Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови. – 2008. – № 15. – С. 35-41.
14. Седов К.Ф. Психолінгвістический аспект изучения речевых жанров / К.Ф. Седов // Антология речевых жанров: повседневная коммуникация / Под ред. К.Ф. Седова. – М.: Лабиринт, 2007. – С. 124-136.
15. Седов К.Ф. Теоретическая модель психолінгвоперсоналогии // Вопросы психолінгвистики. – 2008. – № 7. – С. 12-23.
16. Шмелёва Т.В. Речевой жанр: опыт общепилологического осмысления / Т.В. Шмелёва // Collegium. – 1995. – №1-2. – С. 57-65.
17. Яхонтова Т.В. Лінгвістична генологія наукової комунікації: монографія / Т.В. Яхонтова. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 420 с.

УДК 811.111'42

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВЛЕННЄВОГО ВПЛИВУ В АМЕРИКАНСЬКОМУ СУДОВОМУ ДИСКУРСІ

Олена Кобзєва
(Харків, Україна)

Статтю присвячено дослідженню особливостей мовленнєвого впливу, шляхів репрезентації його у межах американських судових засідань; аналізу мовленнєвих засобів репрезентації впливу у судовому дискурсі.

Ключові слова: дискурс, судовий дискурс, мовленнєвий вплив

Статья посвящена исследованию особенностей речевого воздействия; способам репрезентации его в рамках американских судебных заседаний; анализу речевых способов репрезентации воздействия в судебном дискурсе.

Ключевые слова: *дискурс, судебный дискурс, речевое воздействие.*

The article deals with a research of the peculiarities of speech influence; ways of its representation within American judicial sittings; analysis of speech facilities of representation of influence in the judicial discourse.

Key words: *discourse, judicial discourse, speech influence.*

Постановка проблеми. Мова володіє величезною силою впливу: коли людина отримує інформацію, вона намагається витягнути певний смисл і тому одразу починає несвідомий пошук відповідного значення. Сприйняття реальності та відповідна людська реакція на неї залежить від мови. Слово постає базовим інструментом людського пізнання та спілкування з реальністю. За словами З.Фрейда, слова і магія спочатку були єдині; за допомогою слів людина може подарувати іншому величезне щастя або ввергнути у відчай, за допомогою слів учитель передає учню свої знання, за допомогою слів оратор захоплює аудиторію і зумовлює її судження та рішення; слова викликають емоції і являються засобом, завдяки якому людина здійснює вплив на оточуючих [7].

У впливі, як у фокусі лінзи, сходяться всі основні поняття та цілі мовлення, комунікативного акту, дискурсу – пошуки смислу, передача й виявлення інтенції, точності виразу, особливості людського розуміння, сприйняття.

Актуальність дослідження. Вивчення мовленнєвого впливу проводять у різних галузях знань: психологія,

психолінгвістика, соціологія, соціолінгвістика, стилістика, риторика, культура мовлення, юриспруденція, дискурсологія тощо. Хоча дослідники ще недостатньо приділили уваги вивченню мовленнєвого впливу в когнітивному аспекті по відношенню до різних видів дискурсу.

Явище мовленнєвого впливу варто включати як до кола інтересів лінгвістичної прагматики, так і до когнітивної науки, що має відношення до людської свідомості й розуму, до процесів пізнання, до інформації, до принципів, що керують ментальними процесами.

Дослідження різноманітних проблем аналізу дискурсу, зокрема аналіз механізму впливу і мовленнєвих засобів його реалізації у судовому дискурсі (СД), належить до актуальних проблем лінгвістичного аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поміж вагомого доробку науковців, присвяченому дослідженню судовому дискурсу у різних аспектах, знаходимо дослідження аргументативності у СД [2, 3, 5], комунікативних стратегій та тактик СД [1, 4, 6], особливостей судового мовлення [11], хоча дослідження особливостей мовленнєвого впливу у СД потребують більш ґрунтовного дослідження.

Мета статті – проаналізувати особливості мовленнєвого впливу та засоби його реалізації на різних рівнях мови у межах американських судових засідань.

Виклад основного матеріалу. У якості засобів впливу в різних видах дискурсу можуть бути задіяні одиниці всіх рівнів – фонологічного, просодичного, соматичного, лексико-семантичного, морфо-синтаксичного, екстралінгвістичного.

Прагматична функція мовлення полягає в тому, щоб викликати у слухача свідому необхідність у здійсненні певної дії, що детерміноване результатами почутого. Дана дія може здійснюватися за допомогою вербальних і невербальних засобів; може бути схарактеризована у відповідності до

правових, етичних, естетичних, національних, культурних та інших цінностей, а також у відповідності до поставленої мети, обраних засобів, запланованих результатів, з врахуванням можливих наслідків.

Мовленнєве середовище формують мовець і слухач: мовлення мовця викликає певний відгомін у поведінці реципієнта, очікування та спостереження якого коректуються комунікативною поведінкою мовця. Отже, мета комунікативного процесу – не лише передача інформації, а й отримання відповідної реакції у слухача.

У СД мовленнєвий вплив зумовлений конкретною ціллю адресанта – довести свою правоту у судовому процесі, що передбачає досягнення певних змін зі сторони адресата – схилитися до точки зору мовця. Так, мовленнєвий вплив адвокатів сторін у суді здійснюється з метою вплинути на рішення суду. Здійснюється цей вплив за допомогою певних способів (переконання, навіювання та інші), певних типів (соціальний вплив, інформування, доведення тощо), стратегій (позиціонувальні, оптимізувальні, коректувальні), тактик (лояльне переконання, психолінгвістичне навіювання тощо) [10, с. 8-10].

Специфічними рисами промов адвокатів сторін у суді актуалізуються націленість на емоційну сферу – уміння виокремлювати й ефективно репрезентувати головні риси істинності судження, що навернене не лише на раціональний компонент сприйняття, але й на несвідомий.

У своїх промовах адвокати суду використовують арсенал засобів, який випрацьований риторикою. Апарат риторики володіє системою доводів, якими може користуватися оратор. Мовець у процесі моделювання мовлення може спиратися на емпіричні дані (ґрунтуються на основні докази), на логіку (логічні докази), на психологію (апелювання до людини).

У риторичі виокремлюють доводи до «речі» та до «людини» [8, с. 32]. У судовому дискурсі ефективніше реалізується функція мовленнєвого впливу через апелювання до людини, що відображає той потенціал, який міститься у мові і робить можливим побудову промови, що буде сприяти реалізації прагматичної функції мови. Доводи до «людини» поділяють на доводи до пафосу (тобто до почуттів, емоційної пам'яті) та доводи до етосу (тобто до звичаїв, моралі, колективної пам'яті). Апелювання до людини звернене до індивідуальних почуттів та емоції. Умовно їх поділяють на погрози та обіцянки. Використовуючи погрози, оратор демонструє несприятливість наслідків від прийняття певного рішення; обіцянки акцентують на справедливості рішення.

У судовому процесі мовець, аргументуючи до пафосу, використовує те, що викликає позитивні емоції й асоціації або те, що викликає неприязнь та відчуження.

Апелювання до етосу, або етичні доводи, поділяють на доводи до співпереживання та доводи до відчуження. Дані доводи являються апелюванням до колективної пам'яті та спираються на загальні уявлення про моральність для даної соціальної групи людей [8, с. 48].

Апелювання до співчуття спрямовані на особу, яку мовець наділяє певними позитивними якостями, щоб викликати симпатію у членів соціальної групи.

Апелювання до відчуження спрямовані, в більшості випадків, не на особистість, а на поведінку, що неприйнятна у даному суспільстві, на вади людини, що шкодять даному соціуму. Дане явище виявляється типовим для промов обвинувачення, що репрезентовані у американському судовому дискурсі. Тактика відкритої критики на адресу звинуваченого поступається тактиці концентрації на окремих вадах підсудного, наприклад:

(1) «*This evidence establishes not only those two elements, that is intent and knowledge, but viewed in the context of all the evidence, testimony that's been provided, **the Government has established each of the elements beyond a reasonable doubt.** That is, **the Government has established that the Defendant cast a ballot that was materially false or fraudulent. She knew the ballot was materially false or fraudulent. Cast it in a Federal election. And that the Defendant acted with the intent to deprive Wisconsin residents of fair and impartial election process. Because **the Government has established each of these elements beyond a reasonable doubt on behalf of the Government, I ask that you return a verdict of guilty. Thank you*****» [13, с. 311-312].

Таким чином, не застосовуючи відкритої, прямої критики, оратор досягає бажаного, оскільки реципієнт розуміє про кого йдеться мова.

Мета СД – не описати (тобто не референція), а переконати у власній правоті, пробудити наміри до прийняття бажаного рішення, створити родючий ґрунт для переконання, спонукати до конкретної дії – винесення рішення на користь певної сторони судового процесу. Багато видів дискурсу, у тому числі й судовий, мають певну націленість на навіювання, враховуючи систему поглядів потенційного інтерпретатора з метою модифікувати наміри, точки зору, мотиви конкретних дій аудиторії. Навернення настанов адресата в необхідне русло здійснюється завдяки вдалій побудові мовлення, розміщенню вагомого положення промови у доцільну позицію. Лише створивши у адресата почуття добровільного прийняття чужої точки зору, змусивши повірити в істинність положень, що репрезентовані в промові, оратор може досягти успіху у даному навіюванні, що здійснюється за допомогою мовленнєвого впливу. Інколи зазначене вище навіювання не виглядає як аргументація:

намагаючись залучитися підтримкою слухачів, мовець не застосовує логічно пов'язані аргументи.

Захищаючи певні інтереси, можна впливати на емоції, акцентувати на почуття обов'язку, відповідальності та інших моральних настановах. Ефективність такого впливу досягається завдяки вмілому представленню основних аргументів і фокусуючи на тому, що варто сказати.

Дослідження механізму впливу пов'язане з вивченням такого феномену, як персуазивність. У трактуванні В.Чернявської персуазивність – це вплив автора письмового або усного повідомлення на адресата з метою переконати у будь-чому, закликати здійснити або не здійснювати певні дії [9, с. 25]. Загалом персуазивний вплив передбачає досягнення цілі шляхом переконання людини через призму раціонального обґрунтування будь-якої ідеї, а також зумовлює навернення до емоційно-оцінних засобів впливу.

Способом позитивного впливу являється коректне переконання. Переконання має два завдання у судовому дискурсі: показати істинність тезису та викликати емоційне відношення до нього зі сторони аудиторії. У процесі переконання метою є спроба змінити когнітивний стан адресата. Для переконання використовують персуазивну стратегію за допомогою певних тактик. У американському судовому дискурсі (АСД) персуазивна стратегія постає однією з глобальних стратегій. Судові промови містять інформативне насичення у світлі прагматичного мотиву впливу «переконати у своїй правоті». Для приведення у дію процесу переконання необхідна присутність певних мовних компонентів та когнітивного компоненту. Для механізму процесу переконання велике значення мають мотиви: традиції, етичні, законності тощо.

Спосіб пред'явлення інформації також впливає на формування відповідної реакції у реципієнта. Інформація,

що представляють адвокати сторін, загалом, стисла, чітка, систематизована, що зумовлює вагомість того, що бажає заявити мовець.

Для мовної культури професійних учасників судового процесу традиційними постають принципи ввічливості, коректності у спілкуванні, що демонструє повагу до особистості, наприклад:

(2) «*THE COURT: **Thank you. Please be seated. I'll ask the clerk to call the next matter, please***» [14, с. 4].

Мовленнєвий вплив у межах американських судових засідань репрезентують на різних рівнях мови. Так, на морфологічному рівні виокремлюємо такі засоби реалізації впливу, як використання особових займенників, інфінітивів тощо. Використання особистих та присвійних займенників підсилює промову, робить її більш персоніфікованою. Так, займенник першої особи множини створює відчуття причетності та спільності поставлених цілей, що схиляє слухача приймати ідеї та цілі мовця як власні і непомітно для себе починає поділяти позицію оратора. Використання займенника другої особи робить висловлювання більш адресатним, примушує слухача відчувати свою причетність до мовлення, розділяючи позицію оратора. Наприклад, знаходимо у промові обвинувачення частоїне використання займенника «you»:

(3) «***You** will hear there is not some sort of background check done on every registered voter to check whether, in fact, they're being honest about whether they're an eligible voter. **You** will hear that in this case, because Miss Prude was registering at City Hall, she then applied for, received, and cast an absentee ballot. **You** will see Miss Prude's document. **You** will see she again certified she was eligible to vote in the particular Ward listed on that ballot. **You** will hear the ballots are cast at City Hall*» [13, с. 3].

Сторона захисту у своє мовленні вкраплює займенник «we», наприклад:

(4) «*And although **we** should always read what **we** sign, I think most of **us** can agree that there have been many times when **we** -- there have been occasions that **we** sign something without taking the time to read it, or taking the time to understand it. She signed it*» [13, с. 18].

Досить частотним для судового мовлення є використання інфінітивів, що надають висловлюванню динамізму. Модальні дієслова посилюють зміст промови, оскільки апелюють до почуттів обов'язку, справедливості, порядку тощо. Так, наприклад, знаходимо модальні дієслова:

(5) «*MR. CROWN: I want to raise that to the Court now because as you told us on June 30th, before the jury comes we **should** be addressing some issues that **might** cause delay. So I raise that now.*

THE COURT: All right. I appreciate that. I'm not sure what kind of delay you think that's going to cause.

*MR. CROWN: **May** I address the Court? We don't anticipate any delay assuming that we **can** easily just move right to sworn deposition testimony at the appropriate point in our case*» [14, с. 11].

Зустрічаємо й використання інфінітивів, наприклад:

(6) «*THE COURT: Thank you, Mr. Matheny. Well, the detainee, of course, having decided not **to listen** in, we will go swiftly – or more swiftly, probably – to the closed session. We will need **to take** a minute here **to secure** the courtroom with our court security officer. So, Counsel, I will see you hopefully in a few minutes. We will go until 1:00. Then we will take the lunch break until 2:00 and then we will resume in classified session. All right. See you shortly*» [15, с. 16].

На рівні синтаксису мовленнєвий вплив підсилюється використанням простих речень, що надає висловлюванню пружність, динамічне насичення, наприклад:

(7) «*MR. STAFFORD SMITH: But he was from Tunisia. His Tunisian passport expired in 1999. He couldn't go to the Tunisian embassy to say, hey... He would get a one-way trip back to Tunisia, as has happened to a number of people. So he got a false passport. And we accept that... He left Afghanistan. He went to Pakistan. And he was going to fly from Pakistan back to Belgium*» [15, с. 9-10].

Риторичне питання у промовах адвокатів сторін створює необхідний для оратора настрій слухачів: засудження протиправного вчинку, критичне відношення до звинуваченого, наприклад:

(8) «*What you will hear in this case?*» [13, с. 4].

У судових промовах зустрічаються фігури упорядкованого повтору – анафора, так, зустрічаємо у промові обвинувачення анафору «*you will hear*»:

(9) «*The third element I don't think will be much of a dispute, and that's that there was an election. A race for Federal office. **You will hear** testimony that the November 2nd, 2004, general election involved races forth Presidency, Vice Presidency, U.S. Senator, and the like.*

*The fourth element is the intent element. The Defendant intended to deprive or defraud the residents of Wisconsin of a fair and impartially conducted election process. Now, here **you will hear** evidence in really two categories. First, what the Judge will explain to you is that a person acts with that intent to deprive and defraud residents of a fair election if he or she acts in a manner intended to mislead election officials, as well as to mislead them into accepting. **You will hear** about Miss Prude's ballot in this case. **You will also hear** about some of her other activities on election day. You will hear that Miss Prude worked as a poll worker, and **you will hear** about some of the things that occurred on November 2nd, 2004» [13, с. 8-9].*

Анафора ідеально передає почуття впевненості, що закладає основи, на яких тримається мовлення [Хаззагеров,

с. 99]. Іноді у мовленні основних учасників судового процесу для реалізації впливу на семасіологічному рівні використовуються паремії та деякі інші культурно марковані одиниці мови різної структури. Так, наприклад:

(10) “*What is good for the goose is good for the gander.*” [12, р. 160 / 847].

Досить типовим явищем для реалізації впливу у судовому мовленні постають повторення. Так, наприклад:

(11) “... *if I do I’m going to simply say, “Remember the admonition.” Which is my shorthand for what I’ve just said to you in very longhand. And even if I forget to say, “Remember the admonition,” I’m telling you now to remember that admonition each time we take a break.*” [14, р. 78]. Аналіз фактичного матеріалу демонструє, що у доборі мовних засобів впливу на слухача у межах американських судових засідань відбувається у більшості випадків на основі принципів і правил ораторського мистецтва, хоча однією з найчастіше уживаних фігур мовлення у промовах основних учасників судового процесу постає повторення, що реалізується на всіх рівнях мови.

Для судового мовлення професійних учасників судового процесу не є характерним використання оцінної лексики, що несуть додаткове стилістичне навантаження, хоча і не виступає виключенням. Оцінні слова сприяють нав’язуванню певного відношення, без застосування більш складних стилістичних прийомів таких, як метафора, гіпербола тощо.

Висновки. Отже, мовленнєвий вплив постає як складне та багатоаспектне явище у СД. Аналіз фактичного матеріалу доводить, що добір мовних засобів для впливу на аудиторію у межах СД відбувається відповідно до принципів і правил класичних зразків ораторського мовлення, хоча виокремлюються специфічні риси, що детерміновані логічністю, аргументованістю, переконливістю,

мовленнєвим та емоційним впливом судового дискурсу. Судові промови мають впливовий характер та постають ефективними засобами впливу. Переконаючий вплив на настанови особистості та суспільства притаманний для АСД, що зумовлює використання конкретних стратегій та тактик для їх реалізації.

Перспективи подальших розвідок. Мовленнєвий вплив у СД, може бути досліджений з урахуванням безлічі факторів, у тому числі стратегій і тактик мовленнєвої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубровская Т.В. Судебный дискурс: речевое поведение судьи : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Т.В. Дубровская. – Саратов, 2009. – 26 с.
2. Михалкин Н. В. Логика и аргументация в судебной практике : учебн. пособие / Н.В. Михалкин. – Питер, 2004. – 334 с.
3. Понамарьова Л. Система аргументації в жанрі судового вироку / Л. Понамарьова // Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка. – Т. 28. – Донецьк : Український культурологічний центр, Східний видавничий дім, 2010. – Т. 28. – С. 282-290.
4. Понамарьова Л. Стратегії і тактики мовлення судді в судово-процесуальному дискурсі / Л.Понамарьова // Теоретична і дидактична філологія : збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький : СКД, 2010. – Випуск 8. – С. 306–314.
5. Скуратовская Т. А. Аргументація в американському судовому дискурсі (на матеріалі справ за участю суду присяжних) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Т.А. Скуратовская. – Київ, 2002. – 26 с.
6. Тютюнова О. Н. Коммуникативные стратегии и тактики судебного дискурса: на материале немецких и русских телевизионных передач : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / О.Н. Тютюнова. – Волгоград, 2008. – 25 с.
7. Фрейд З. Психология бессознательного: сборник произведений / Фрейд З. – Москва : «Просвещение», 1989. – 448 с.

8. Хазагеров Г.Г. Политическая риторика / Г.Г. Хазагеров. – М. : Николо-Медиа, 2002. – 313 с.
9. Чернявская В.Е. Дискурс власти и власть дискурса : проблемы речевого воздействия : учеб. Пособие / В.Е. Чернявская. – М.: Флинта: Наука, 2006. – 132 с.
10. Шуберт Э.Э. Дискурсивные единицы, приемы и принципы речевого воздействия в когнитивном аспекте : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Э.Э. Шуберт. – Краснодар, 2006. – 26 с.
11. Danet B. Language in the legal process / B. Danet // Law and Society Review. – V. 14. – 1980. – p. 445–564.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

12. Case № 04-CV-1067-REB-CBS, William Cadorna, plaintiff, v. the City & County of Denver, defendant. / day 4 // THE UNITED STATES DISTRICT COURT FOR THE DISTRICT OF COLORADO. – 2006. – V. I. – 201 p. <http://www.jdsupra.com>
13. Case № 05-CR-162 UNITED STATES OF AMERICA, Plaintiff, vs. KIMBERLY E. PRUDE, Defendant. // UNITED STATES DISTRICT COURT EASTERN DISTRICT OF WISCONSIN. – 2005. – 364 p. <http://www.jdsupra.com>
14. Case № CIV 05-3699-PHX-JAT Designer Skin, LLC, an Arizona limited liability company; et al., Plaintiffs, vs. S & L VITAMINS, INC. d/b/a BODY SOURCE d/b/a THE SUPPLENET.COM, a New York corporation; and LARRY SAGARIN, an unmarried individual, Defendants. // UNITED STATES DISTRICT COURT FOR THE DISTRICT OF ARIZONA. – 2008. – 237 p. <http://www.jdsupra.com>
15. Case № CV 05-429 (RJL) HISHAM SLITI, Petitioner, v. GEORGE W. BUSH, ET AL., Respondents. // UNITED STATES DISTRICT COURT FOR THE DISTRICT OF COLUMBIA. – 2008. – 17 p. www.pdfactory.com